

UPPSALA
UNIVERSITET

Varför har det gått så bra? Ensamkommande barn från Somalia – vad hände sedan?

Seminarium
11 maj 2016

Magdalena Bjerneld

Universitetslärare, forskare

Institutionen för kvinnors och barns hälsa

Internationell mödra- och barnhälsovården (IMCH)

Definitioner

Asylsökande är den som befinner sig utanför sitt land och söker om skydd (asyl) här, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord

Flykting är en person som har välgrundade skäl att vara rädd för förföljelse på grund av: *Ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning, kön, sexuell läggning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp (FN konvention)*

All flyktingar är asylsökande först men inte alla asylsökande är flyktingar
(**Kvotflykting** – väljs ut i flyktingläger)

Irreguljär migrant är en person som befinner sig i ett land utan tillstånd

Organisationer som är engagerade

- UNHCR
- UNICEF
- IOM
- ICRC – internationell röda korset

I Sverige:

- MV
- Kommuner
- Landsting
- SKL
- Länsstyrelsen
- Frivilligorganisationer: RK, Caritas, Amnesty, Svenska Kyrkan osv.
- Privata aktörer

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad kommer de ensamma barnen ifrån? Medicinska risker och problem

Photo: UNHCR

Samma hälsoproblem som hemma

Dåliga bostäder - infektioner

Matbrist – undernäring

Krig – psykiska symptom

Sjukvården kollapsat:

– barnen ej vaccinerade – mässling största hotet

– mödravård saknas

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad kommer de ifrån?

Barn har erfarenheter av våld som

- offer
- ögonvittne
- lyssnare
- utövare
- flickor är mer utsatta

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad kommer de ifrån?

Förluster

Konkreta:

- Nära anhöriga
- Miljö – kontext

Abstrakt : tron på att

- Vuxna önskar och kan skydda dem
- Framtiden
- Godhet

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad kommer de ifrån?

Undervisningsmetoder i skolan

- Avskrifter från tavlan – saknar läroböcker
- Läraren en auktoritet
- Stora klasser
- Avbrutna studier – saknar skolan

UPPSALA
UNIVERSITET

Första studien 1998-1999 sammanfattning

Bakgrund

- 14 intervjuer i med somaliska ensamkommande flickor
- Krigssituation
- Pappa dött
- Mamman klarade inte av situationen
- Rädd för att flickorna skulle våldtas/ "giftas bort"

- Valde ut ett barn – överleva/ få en framtid
- Samlade ihop pengar –
betalade smugglare
- Visste inte vart de kom
- Positivt mottagande
- Längtade efter mamma

- Bilden av somalier i Sverige - stämde inte
- Finansiering från EUs flyktingfond

Somalia + Somaliland

- 10 miljoner innevånare
- En av världens fattigaste länder
- Skriftspråk 1972
- Nomader – få skolor – koranskolor
- Klansystem viktigt för tillhörighet
- Ingen fungerande sjukvård
- Ingen sexualupplysning

Tidigare forskning om ensamkommande

- Majoritet om mental hälsa
- Vet lite om långsiktiga effekter
- Få intervjustudier med vuxna som anlänt som barn
- Flickor/kvinnor nästan osynliga – känd utsatt grupp

Psykosocial hälsa hos flyktingbarn

- Flickor oftare deprimerade
 - Vilka skyddande faktorer finns?
- Ju yngre ju mer sårbara
- Stora möjligheter att klar sig bra
 - Familjebakgrund viktig?
- Viktigt att känna sig välkommen och älskad

Tidigare forskning

Social support viktig

- Emotionell support
- Informativ support
- Social support o vänner
- Instrumentell (praktisk) support

UPPSALA
UNIVERSITET

Målsättning med uppföljning:

att identifiera aspekter som varit viktiga i mottagningsprocessen och i integrationen av en grupp somaliska ensamkommande flickor

Metod

- ~15 år senare (2012- 2013)
- Individuella intervjuer med:
 - 6 av de ursprungliga 14
 - 6 andra kvinnor som kommit hit som ensamman barn från Somalia
- Nima Ismail kulturtolk
- Tematisk analys

Konceptuellt ramverk för integration

(Ager and Strang, 2008)

(fritt översatt)

**Sociala
markörer**

Boende

Utbildning

Arbete

Hälsa

**Samman-
länkande
system**

Sociala
relationer:
familj
vänner

Sociala
bryggor
till andra
grupper

Sociala
länkar till
andra
strukturer

**Underlättande
faktorer**

Språk och kulturell
kunskap

Säkerhet och
stabilitet

Grundläggande

Medborgar-
skap

Hur har det gått för dej?

- **Alla tyckte de hade lyckats i Sverige**

“ jag tycker jag har uppfyllt några av mina drömmar, som att utbilda mig. Jag känner mig delaktig i samhället”

Grundläggande faktor

- **Alla hade svenskt medborgarskap**
 - Ingen ovisshet
 - Gemenskap

Sverige och svenskarna

- Springande folk med ett sjungande språk
- Pratade inte med varann som i Somalia
- Döda träd
- Mörker
- Hundar som husdjur

"första tiden trivdes jag jättebra i Sverige. Det var fridfullt, inget krig"

UPPSALA
UNIVERSITET

Sociala markörer

Boende

Viktigt med plats att slå sig till ro på från början:

"Man ska komma till samma plats som man kan bo kvar på....då behöver man inte byta skola och kompisar.

Det är jobbigt för ett barn att byta vuxna hela tiden. De har redan bytt mellan så många vuxna"

UPPSALA
UNIVERSITET

Ensamhet

Det är svårt att komma från en stor familj och komma till en flyktingförläggning... Allt är annorlunda.

Rekommenderar:

flytta till en somalisk familj som är etablerad och som kan ge stöd så de inte känner sig helt utlämnade

Om att bo ensam

Svårt att *"kastas ut"* från grupphem vid 18

"Somalier tycker/säger:

Varför bor en tjej ensam? Vad gör hon i lägenheten? Har hon ingen släkt? ... man är inte van vid att en tjej bor ensam"

Mat

Ibland ett stort problem:

*“Dom sa åt mig att äta. Det var inte så att jag inte ville äta. Men, det gick inte. **Jag hade inte ätit riktig mat på flera år och nu skulle jag äta regelbundet. Det var svårt**”*

*“ tidigare tyckte jag att maten var gammal – var **inte van vid kylskåp**”*

*“osaltat, okryddat, bara kokt... jag åt varken kött eller kyckling. **Jag trodde allting var fläsk.** ”*

Idag äter de svensk och /eller somalisk mat

Personal

- **En del av personalen var väldigt engagerade**
- **Många andra behövde utbildning om fattiga länder som Somalia och om deras religion och kultur**

“Jag tänkte: Vet dom inte varför somalier kommer till Sverige ?”

Sociala markörer

Utbildning - Uppskattar att få fritt tillträde till utbildning

“.. Jag har fått möjlighet att studera och utveckla mig”

Hälsa – tycker att de mår bra

Sociala länkar till andra stukturer

Socialtjänsten okunnig – kan kännas
kränkande

*“Socialsekreterare frågar, den en efter den andra:
Varför kom du hit? 8 personer ställde samma
fråga. Jag orkade inte berätta. Dom borde veta (att
jag kom från ett krig)”*

Sociala relationer

- Alla utom en hade familj och barn
- Majoriteten gift med en somalier
- Bra att bo på en liten plats
- Föräldrar till skolbarn vill umgås med andra svenska familjer

Sociala bryggor/länkar till andra strukturer

Arbete o utbildning

Nätverk avgörande för att få jobb

Svårt att få arbete med slöja:

“när jag sökte jobb 2004 ...de påpekade ‘Du kommer att träffa kunder. Du kommer att representera oss som företag’...

Sverige var inte redo för någon med slöja...så jag tog av mig slöjan.. Två arbetsgivare ville ha mig.. Det kändes inte bra”

Andra arbetsgivare givit stöd

Arbetar som eller studerar idag till

Sjuksköterskor, läkare, vårdare, ekonom, socialarbetare, lärare, doktorand

UPPSALA
UNIVERSITET

Social bryggor/ länkar till andra strukturer

Sjukvården

Generellt bra bemötande

Bristande kunskap i början

“Jag visste inte vad mödravård var”

Behöver olika slags information

“Det är meningslöst om man inte anpassar informationen till målgruppen”

Personalen behöver mer kunskap om vad det innebär att komma från krig

Underlättande faktorer

Språk o kulturell kunskap

Kunskap i svenska mycket viktigt

“Vi valde att bo kvar i xx... Vi vill bo i en liten stad. ..Vi hade chansen efter uppehållstillstånd att flytta. ...men tackade nej... Jag är glad att jag tog det beslutet”

Säkerhet och stabilitet

”jag uppskattar att man kan cykla hem från jobbet på kvällen”

UPPSALA
UNIVERSITET

Gender/jämställdhet

Flickor klarar sig bättre än pojkar

"flickor lärt sig ta hand om sig själva o andra"

" ... Killar håller fortfarande på liksom [leker]"

"tjejer kämpar hårdare...[de tänker] Nu tar jag chansen"

Uppskattar jämställdheten

"Det är många som tycker att han är en konstig man. Hur kan han vara hemma och byta blöja när jag åker till ett möte? "

Mer jämställda än svenska kvinnor o män?

Aspekter av betydelse: **Mamma**

- Kom från stabila hem
“Vi hade en bra barndom. Vi hade kärleksfulla föräldrar. Vi fick grunden och det var jättebra. Jag tror det hjälpt oss mycket”
- Mammorna starka kvinnor – förebilder – utbildade sig, tog hand om familjen

UPPSALA
UNIVERSITET

Aspekter av betydelse: **Nyckelpersoner**

Mötte trygga engagerad person/er i Sverige,
uppmuntrade stöttade ex
lärare, socialarbetare, fostermamma osv.

”Hon var som en extramamma, peppade hela tiden. Hon trodde att vi skulle klara det. Det behövde man just då”

“Han såg varje individ, deras möjligheter”

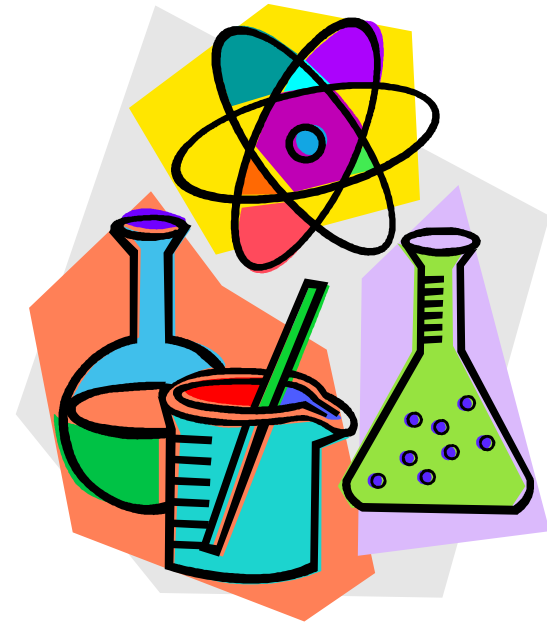
**Idag är kvinnorna nyckelpersoner för
nykomlingar**

Aspekter av betydelse: **Stark motivation**

- att möta mammas förväntningar
- utbilda sig och klara sig själv
”Jag hade ett mål – att utbilda mig”

Rekommendationer

Individer

1. Identifiera en vuxen som de kan relatera till – lita på – ”ersätta” mamma
2. Uppskatta dem som resursstarka individer - individuella behov
3. Låt dem vara delaktiga i planering – samordna planeringen

Boende

1. Flytta inte runt dem
2. På liten ort mer integrerad – lättare att lära svenska
3. Undvik segregerat boende

Rekommendationer forts

Skolan

1. Blandade klasser underlättar språkinläring
2. Förklara förväntningar i skolan ex. undervisnings- metoder

Allmänt

1. Utbilda personalen på alla nivåer
2. Särbehandla inte efter kön
3. Använd kulturtolkar - anknyt till personer som själva kommit som ensamkommande – förebilder
4. Stöd nätverk/träffar för ensamkommande – träffa andra som lyckats

Känna sig integrerad

Fotbollsmatch Sverige – Somalia

- *“Jag skulle säga Sverige, eftersom mina barn spelar mycket fotboll”*
- *”Jag skulle välja de som är bäst. Men, spontant skulle jag heja på Somalia, för jag kommer alltid att vara somalier”*

Referenser

- Lars H Gustafsson och Tor Lindberg (red) (2016)
Möta barn på flykt. Enkel handbok för alla
<https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/mota-barn-pa-flykt>
- Ager, A. and A. Strang (2008). *Understanding integration: A conceptual framework*. Journal of refugee studies **21**(2): 166-190.
- Hjern, A. (2006-2007). *Psykosocialt mottagande av flyktingbarn i skolan - vad kan vi lära oss av forskningen?* Skolhälsovård(3): 15 - 23.
- Eide K and T Broch (2010). *Enslige Mindreåriga Flyktinger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer* Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Öst og Sör.

Krisreaktioner hos barn

Små barn

- regression i utvecklingen
- separationsångest
- problem att äta

3-6 år

- ritualer
- regression i utvecklingen
- encopres/enures

6-13 år

- aggressivitet
- apati
- mardrömmar

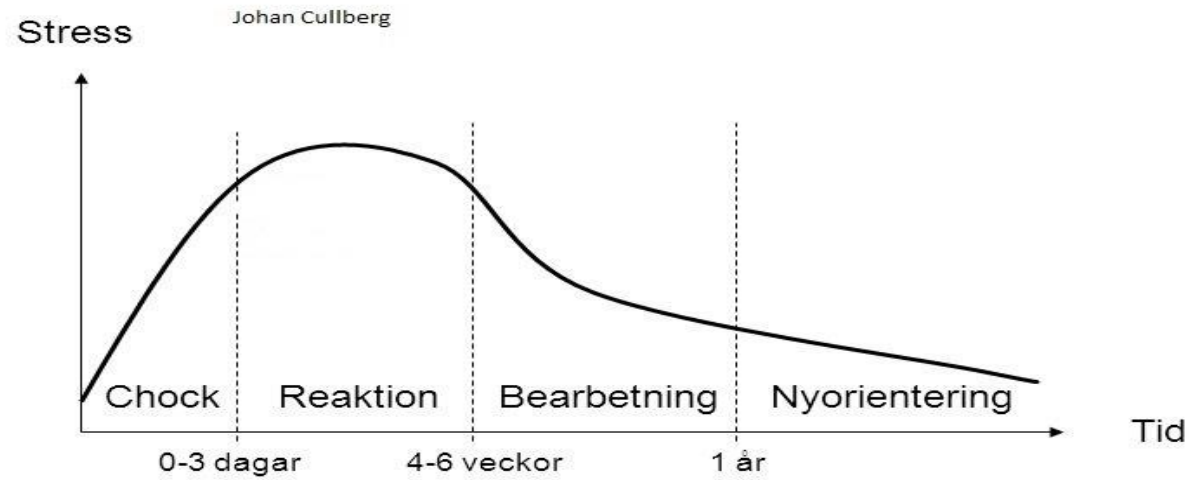
13 -

- droger
- självmord

Kriskurvan

Symptom på kris f.f.a. vuxna

Fysiska symptom ex: skakningar, huvudvärk, trötthet, aptitlöshet, värk

Psykiska symptom

- Gråter, sorgsenhet, deprimerad, oro, rädsla
- Lätt irriterad – hoppar till vid oväntat ljud
- Oroar sig för att ngt verkligt hemskt ska hända
- Svårt att somna, mardrömmar
- Irritation, ilska

Forts.

- **Känsla av skuld ex.** För att ha överlevt, för att inte ha kunnat rädda andra
- **Förvirrad, emotionellt avskuren, överklighetskänsla**
- Uppträder **tillbakadraget**, svarar inte på tilltal
- **Desorienterad ex.** Vet inte sitt namn eller varifrån hen kommer eller vad som hände
- **Kan inte ta hand om sig själv eller sina barn ex.** Äter inte, kan inte fatta enkla beslut

Psykiska reaktioner beror på:

- Vad som hänt och hur allvarligt
- Tidigare erfarenheter av plågsamma händelser
- Stöd från andra personer
- Fysisk hälsa
- Egen och familjens tidigare mental hälsa
- Kulturell bakgrund och traditioner

Psykologiskt första hjälpen

- Praktisk **omvårdnad** och stöd, basbehov
- **Bedöm behov** och saker som oroar
- **Lyssna** om de vill prata
- **Trösta** och försök få dem lugna
- Hjälp hen att få **kontakt** med andra service inrättningar, socialen etc.
- **Skydda dem från ytterliga trauma**

UPPSALA
UNIVERSITET

STOP

- Structure
- Talk to ... Time
- Organised activities
- Parent support